

ÚT A FENNTARTHATÓSÁG FELÉ:

ÖKOLÓGIAI KIHÍVÁSOK

„A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége”

(Magyarország Alaptörvénye)

RIASZTÓ TRENDEK:

Globálisan egy millió állat- és növényfajt fenyeget a kipusztulás.

Felszíni vizek 40%-a éri el a jó ökológiai státuszt Európában. Magyarországon ez az arány csak 20%.

A hazai mezőgazdasági területek madárfajai esetében 10-ből 3 egyed eltűnt.

Az agrár élőhelyek biodiverzitás indikátora (16 madárfaj fészkelésének csökkenési trendje Magyarországon 1999 és 2019 között).

A biológiai sokféleség pusztuló trendjét visszafordítani, a degradálódó ökoszisztémákat helyreállítani – és ezzel az EU Biodiverzitás Stratégiájának megfelelni – csak erős szakmai alapokra építve lehet elérni. Ezen alapok legsürgetőbb ökológiai hiányterületeit határoztuk meg vizsgálatunkban, mely a „Környezeti jövőkutatás – Magyarország 2050” tanulmányra épült.

A jelen kiadvány célja bemutatni a 14 legfontosabbnak ítélt ökológiai kutatási témakört, melyet a hazai kutatói közösség részvételével ún. Delphi-módszerrel állítottunk össze. A témakörök bemutatása után a szakpolitikai (policy) kapcsolódásokat mutatjuk be, végül javaslatot teszünk a döntéshozók számára ezen kérdések megválaszolásának elősegítésére.

ÖKOLÓGIAI KUTATÁSOK LEGFONTOSABB KÉRDÉSEI MAGYARORSZÁGON

- 1** Tájhasználat változásai, különböző gazdálkodási módok vizsgálata: innovatív technológiák, a természeti értékek és védett területek elhelyezkedése, időbeli változások és táji sokféleség hatása a lokális biodiverzitásra.
- 2** A víz szerepe az Alföldön: a vízvisszatartás lehetőségei, megvalósíthatósága és működtetése a klímaváltozás hatásainak mérséklése, a természetvédelmi szempontból kiemelt jelentőségű fajok és élőhelyek megőrzése és a mezőgazdasági művelés diverzifikálása érdekében.
- 3** A természeti adottságoknak leginkább megfelelő és az ökoszisztéma-szolgáltatásokhoz legjobban igazodó tájhasználat meghatározása, a természeti és kulturális értékek társadalmi-gazdasági kontextusának figyelembe vételével, különös tekintettel a hagyományos természeti erőforrás-használat újragondolására.
- 4** Az élőhelyek helyreállítási (restaurálási) lehetőségének vizsgálata, beleértve a térbeli prioritizálást, illetve a restaurált élőhelyek stabilitását a tájhasználati és klimatikus változások mellett. Az ismeretek összegzése, módszerek fejlesztése, a restaurálhatóság szempontjából kevésbé ismert ökoszisztémák és ökoszisztéma-funkciók helyreállításának kísérletes vizsgálata.
- 5** A globalizáció, a klímaváltozás és a földhasználat átalakulása miatt felbukkanó inváziós fajok és kórokozók kutatása a biodiverzitás megőrzése és a járványok kialakulásának kivédése céljából.
- 6** A mediterránosodó klíma és extrém időjárási események hatása a vízi és szárazföldi ökoszisztémákra; a klímaváltozás hatásainak vizsgálata hosszútávú adatsorok elemzésével. A fő ökoszisztéma-típusok széndioxid-forgalmának meghatározása.
- 7** A tájszerkezet, valamint a természetes élőhelyek konnektivitásának hatása az élőhelyek fajösszetételére, funkcionális diverzitására és az ökoszisztéma-funkciókra. Másodlagos, antropogén és degradált élőhelyek szerepe a konnektivitás fenntartásában.
- 8** Őshonos és veszélyeztetett fajok konzerváció-genetikája – a beltenyésztettség és a genetikai változatosság felmérése. A hosszútávú megőrzés érdekében állati és növényi DNS/mag/élő sejtvonaltank felállítása a régióra. Fontosabb őshonos hazai fű és kétszikű fajok szaporítási feltételeinek tesztelése gazdálkodó partnerek bevonásával, a gyepek restaurációjának támogatására.
- 9** Városökológiai kutatások: az urbanizált és urbanizálódó területek élővilágának, ökoszisztéma folyamatainak, a zöld infrastruktúra elemeinek, konnektivitásának felmérése. A városi természeti értékek védelme, a klímaváltozás hatásainak mérséklése, illetve városi zöldfelületek (pl. gyepterületek, közösségi kertek, méhlegelő) kialakítása helyi érintettek bevonásával.
- 10** Stratégiai kutatások szomszédos és régióbeli országokkal Kelet-Európa természeti értékeinek védelme érdekében (pl. sztyeppek, vizes élőhelyek, őserdők és jellemző fajai), a fennmaradást biztosító hagyományos tájhasználati módok vizsgálata, támogatási rendszerekbe történő beépítésük lehetőségeinek feltárása.
- 11** Élőhelymodellezés a gyorsuló klímaváltozás tükrében, és az élőhelyek átalakulása miatt leginkább veszélyeztetett fajok rangsorának meghatározása a modellek segítségével.
- 12** Infokommunikációs technológiák, big data elemzések adaptálása és fejlesztése a természetvédelmi célok elérése érdekében.
- 13** A társadalom széles rétegeinek bevonása a tudományba: citizen science alkalmazásának hatása és lehetőségei a biodiverzitás megismerésében és megőrzésében.
- 14** Szabályozás és gyakorlat harmonizálása a honos fajok és az adott régióból származó populációk alkalmazásában a zöld infrastruktúra kialakítása során.

A kérdések értékelése EU-s és hazai szakpolitikák tükrében

Az európai szakpolitika korábbi célkitűzései közül a biodiverzitásra és ökoszisztémákra vonatkozóak kis hányada valósult csak meg. Az új EU Zöld Megállapodás, és annak Biodiverzitás Stratégiájának hazai megvalósítása a fenti kutatási témák kidolgozásával lehet csak sikeres. E témák ugyanis megalapozzák a Biodiverzitás Stratégia legfontosabb elemeinek a végrehajtását:

VÉDETT TERÜLETEK KIJELÖLÉSE,

hogy működőképes társadalmi – ökológiai rendszerek alakuljanak ki

HASZNOS ROVAROK, PÉLDÁUL BEPORZÓK PUSZTULÁSÁNAK MEGÁLLÍTÁSA,

hogy betölthessék szabályozó szerepüket

FAÜLTETÉS,

oly módon, hogy természetszerű erdők jöjjenek létre, ne ültetvények

SZÁRAZFÖLDI ÉS VÍZI ÖKOSZISZTÉMÁK HELYREÁLLÍTÁSA,

hogy visszaálljanak az ökoszisztéma-funkciók, melyek a jólétünkhöz nélkülözhetetlenek (talajtermékenység, beporzás, biokontroll, víz- és levegőtisztítás, klíma-szabályozás, természetjárás, mentális egészség biztosítása, stb.)

NÖVÉNYVÉDŐSZEREK HASZNÁLATÁNAK CSÖKENTÉSE,

azaz kiváltása ökoszisztéma-funkciókkal, amikor a hasznos rovarok biztosítják a kártevők fékentartását

TÖBB ÁGAZATI STRATÉGIÁHOZ ILLESZKEDNEK A FENTI ÖKOLÓGIAI TÉMATERÜLETEK KUTATÁSAI, ÍGY PÉLDÁUL:

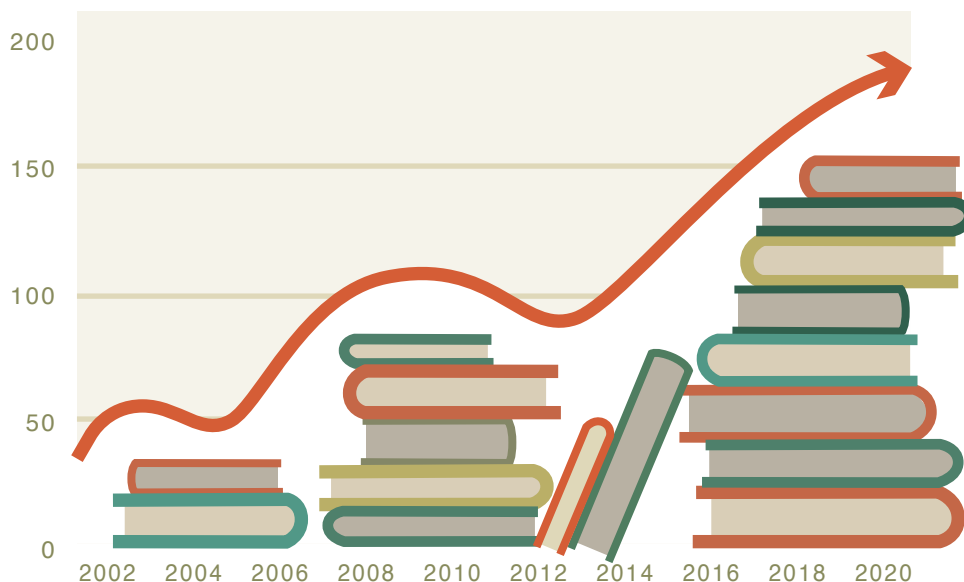
A biológiai sokféleség megőrzésének 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiája: „A védelemre szoruló, illetve a közösségi jelentőségű fajok és közösségi jelentőségű élőhely-típusok sikeres és hatékony megőrzését szolgáló tudásbázis fejlesztése.”

Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (IV): „A tudományos megalapozottsággal rendelkező természetvédelmi beavatkozások (élőhelyrekonstrukció, fajmegőrzési beavatkozás, stb.) növelése.”

JAVASLAT A MEGVALÓSÍTÁSRA

A magyar szerzős ökológiai cikkek száma 400%-al nőtt az elmúlt két évtizedben (WoS alapján).

A magyar kutatói közösség széles hazai és nemzetközi tapasztalatokkal rendelkezik, folyamatosan erősödik, megsokszorozódott a nemzetközi teljesítménye. Részt vesz számos szakpolitikai munkában, így az EU Biodiverzitás Partnerség kialakításában, az EU MAES szakértői csoport munkájában, illetve az IPBES több tevékenységében, mindezeket a kormányzattal együttműködve végzi.

A meglévő kérdések és kutatói kapacitás hatékony összekapcsolására javasolunk az „Élvonal”-hoz hasonló pályázati kiírást, „Zöldvonal” néven, ca. 1 millió eurós pályázatonkénti határral, hat éves időtartamra, évi 2 nyertes pályázattal. Ez 12 nyertes futó pályázatot jelent hat év múlva.

Kutatási intézmények pályázhatnak, pályázati feltétel az érintettek, így a vízgazdálkodás, természetvédelem, mező- és erdőgazdálkodók, stb. széleskörű bevonása a tervezésbe és kivitelezésbe. További feltétel a multidiszciplináris megközelítés és a gyakorlatban hasznosítható innováció.

MÓDSZEREK

A legfontosabb konzervációbiológiai kérdések kiválasztása szakértői tudás felhasználásával történt két lépésben. Az első lépésben a Budapesti Corvinus Egyetem jövőkutatóinak részvételével és számos diszciplína szakértőjének bevonásával megalkottuk Magyarország környezeti jövőképét, amely a hazai környezet jövőbeli állapotára, illetve a környezetet, a biodiverzitást érintő trendekre, folyamatokra vonatkozóan tartalmazott állításokat. A szakértőket műhelymunkák során vontuk be a kutatás több fázisába.

A második lépésben ezeket az állításokat fogalmaztuk át ökológus szakértőkkel kutatási témákká. A kutatási témákat fontosságuk szerint rangsoroltattuk a szakértőkkel, így kaptuk meg a Magyarország környezeti jövője szempontjából legfontosabb kutatási témák listáját. E lista összeállításába a szakértőket Delphi-módszerrel vontuk be, amely egy többszörös, kérdőíves, visszacsatolásra építő eljárás, melynek célja a szakértők konszenzuson alapuló véleményének megfogalmazása. Esetünkben két kérdőív került kiküldésre a szakértők számára, ezen vélemények alapján jutottunk el a kutatási témák végső megfogalmazásához és listájához. A lista a 14 legfontosabb témát adja meg, ezen belül nincs fontossági sorrend.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK:

Biodiverzitás és Ökoszisztéma-
szolgáltatás Kormányközi Platform /
Intergovernmental Science-Policy
Platform on Biodiversity and
Ecosystem Services (IPBES)
<https://ipbes.ecolres.hu/>

Hideg Éva, Mihók Barbara, Gáspár Judit, Schmidt Péter, Márton András, Fabók Veronika, Báldi András: Környezeti jövőkutatás – Magyarország 2050, Ökológiai Kutatóközpont, Tihany
<https://ecolres.hu/Magyarország-2050>

Mindennapi Madaraink
Monitoringja (MMM)
<https://mmm.mme.hu>

KAPCSOLAT

Báldi András, az MTA doktora,
kutatás-vezető: baldi.andras@ecolres.hu